

NY MUSIK

i samarbete med
Caroli församling

Julhälsningar

– från Mats, Zoltán, Magne och Franz

Mats Persson: *Animal coeleste* (2012) – uruppförande

Zoltán Jeney: *Ursus* (2012)

Magne Hegdal: *Generell gratulasjon* (2009) – uruppförande

Xmas Greetings (1972–77) – uruppförande

Franz Liszt: *Weihnachtsbaum* (1874–76)

Volym I

Psallite – gammal julsång

O helga natt – julsång efter en gammal visa

Herdarna vid krubban (In dulci jubilo)

Adeste fideles (Även Heliga tre konungars marsch)

Volym II

Scherzoso – Man tänder ljusen i granen

Carillon

Vaggsång

Gammal provençalsk julsång

Volym III

Aftonklockor

I forna tider

Ungerskt

Polskt

Mats Persson, Kristine Scholz – piano

Torsdagen den 13 december 2012, kl. 19.00

Caroli kyrka, Borås

Mats Persson (f. 1943) återvänder till en av sina favoriter i *Animal coeleste* för celesta eller piano solo. Han skriver:

I det svindlande mästerstycket *Drottningens juvelsmycke* låter Carl Jonas Love Almqvist två kirurger föra ett samtal om Tintomara – här kallad ”Varelsen” – och hennes könsidentitet. Andre Chirurgen håller en kort föreläsning om Androgynen och dess idéhistoria. Förste Chirurgen genmäler: ”Och jag som alltid härvid tänkt mig något gement, något alltför djuriskt!”

”Det djuriska, som står under oss i de flesta fall,” fortsätter Andre Chirurgen, ”står dock öfver människan i ett, i synnerhet i en tid, då vi genom otaliga stridigheter äro oense inom oss sjelfve. Det djuriska sättet att vara, instinktlifvet, visar den harmoniskt intagande bilden af en hög enighet med sig sjelf. Ni har väl hört Mystikernas tanke om animal coeleste? Menniskans sträfvande, påstår man, skall verkligen vara, att till sluts blifva natur igen, att blifva liksom ett djur.”

Tonmaterialet till *Animal coeleste* är hämtat från Tintomaras sång i Nionde Boken:

Mig finner ingen,
Ingen mig finner
Alm, hägg och hassel blomstra för vind –
Jag ler åt alla
Alla åt mig le.
Alm, hägg och hassel, lönn, sälg och lind
Blomstra för vind
Buga för vind –
Ett vet jag bättre än klänga och springa,
Det är att sjunga här under lind.

Animal coeleste, komponerat 2012 och tillägnat Orso, upplever härmed sitt uruppförande.

Mycket av **Zoltán Jeneys** (f. 1943) musik är enstämig, eller tar sin utgångspunkt i äldre enstämig musik, gregoriansk eller rentav antikt grekisk. Med åren

har enstämigheten allt oftare utvecklats till en illusorisk flerstämmighet. Om en melodi framförs samtidigt i två oktaver, men den ena hela tiden kliver ett halvt tonsteg ”fel” i endera riktningen, blir resultatet ett skevt parallellorganum. Men snarare än att detta ger intryck av förstämning ingår ton och klang en sällsam symbios, vi uppfattar det som en färgläggning av melodin, ett slags klangfärgs-melodi.

Om melodiken således präglas av uttalad tvetydighet kan detsamma sägas även om den metriskt ständigt varierade rytmen. Trots all denna tvetydighet rör det sig tveklöst om en mycket karaktärsegen musik.

Ursus (2012) är komponerat för celesta, leksakspiano eller piano. Styckets titel får väl antas syfta på det ursus som kan höras i kosmos alltsedan den stora smällen i tidernas gryning.

2009 komponerade **Magne Hegdal** (f.1944) en liten samling *Fødselsdagskort* med undertiteln *Costruzioni aleafoniche sopra Happy Birthday*, varav vi kan sluta oss till att det finns ett visst släktskap med de följande *Xmas Greetings*. De tre första är för piano solo och tillägnade goda vänner inom de sköna konsterna. (Två av dessa har tidigare uruppförts i Borås.) Den fjärde och sista födelsedags-hälsningen är däremot av mer allmän karaktär – *Generell gratulasjon: Gigue for firhendig piano*.

Magne Hegdal skriver om sina *Xmas Greetings* (1972–77):

”Dessa sex pianostycken är skrivna som julhälsningar till vänner och professionella kolleger. Flera av dem är musikaliskt eller strukturellt besläktade med större verk från det aktuella året, och pekar därmed fram emot samlingen med *Annotasjoner* (den första *Annotasjonen* skrevs ursprungligen som en julhälsning 1990).

Alla styckena är genomförda ’aleafonier’ (slumpkonstruktioner), d.v.s. den konkreta musiken är resultat av slumpberäkningar enligt ett grundrecept (som är den egentliga kompositionen). Till skillnad från andra samlingar från denna tid där de enskilda styckena visar olika utfall av samma procedur (exempel-

vis *Herbarium*), visar samlingen med *Xmas Greetings* hur man kan komponera ganska olika typer av musik genom att utarbeta olika sätt att göra bruk av slumpen. Styckena spänner från ackordisk sats och enstämighet till genomförd polyfoni (1976), och är av mycket skiftande karaktär. Gemensamt för dem alla är emellertid den grundläggande oförutsägbarhet som denna kompositionsteknik innebär.

Som resultat av den bakomliggande konstruktionen är några stycken sammansatta av mycket olikartade element, medan andra är utpräglat homogena. Det första bygger på en 'melodi' (cantus firmus) om tio toner som repeteras fem gånger, medan det fjärde (1975) innehåller rytmiska mönster från klassisk ragtime, men som utan 'umpa-basen' får en ny och abstrakt funktion."

Xmas Greetings finns inspelade på CD, men detta är det första kompletta konsertframförandet.

Av morfar fick 15-åriga Daniela en samling pianostycken i julklapp. Daniela, med efternamnet von Bülow, spelade själv piano och styckena var avsedda för hemmabruk, även om de emellanåt överstiger vad som är brukligt i sådana sammanhang, åtminstone i mer normala familjer. Men här hette ju morfar **Franz Liszt** (1811–1886).

Året var 1876, och Liszt hade arbetat med dessa tolv stycken till och från sedan 1874. Vi har här alltså ett praktexempel på hans "Spätwerk", på hans sena, avklarnade stil.

De tolv styckena är ordnade i tre volymer. Några av dem bygger på äldre julsånger, av vilka In dulci júbilo och Adeste fideles torde vara mest bekanta för svenska öron (den senare kanske mer bekant som Dagen är kommen, den mest triumfatoriska svenska julpsalmen). Andra är att beskriva som karaktärsstycken. Enligt traditionen är de båda sista satserna, Ungerskt och Polskt, porträtt av Liszt själv och hans livsledsagerska, en dam med det något omständliga namnet Carolyne Elisabeth Fürstin zu Sayn-Wittgenstein-Berleburg-Ludwigsburg.

Liksom många andra verk av Liszt finns även *Weihnachtsbaum* i version för både två och fyra händer. Cerebralt gnistrande, celest glittrande juleljud.